

Muinsuskaitseameti seisukoht Viljandi linna üldplaneeringu 2040+ koostamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamise kohta

Viljandi linnavalitsus on edastanud Muinsuskaitseametile Viljandi linna 2040+ üldplaneeringu lähteseisukohad ja keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsuse ettepanekute saamiseks.

Muinsuskaitseamet lähtub üldplaneeringuid kooskõlastades muinsuskaitseadusest, jälgides planeeringualale jäävate kultuurimälestiste käsitlust. Riikliku kaitse all olevad kultuurimälestised on kohaliku kultuuripärandi osa ja nende kasutamine sõltub eelkõige planeerimisotsustest, omanike, kohaliku kogukonna ja omavalitsuse tahtest ning tegevustest neid väärtustada ja arendada.

Üldplaneeringu koostamisel kultuuripärandiga arvestamise ja Muinsuskaitseametiga koostöö tegemise nõue tuleneb MuKS § 3 lg-st 7, mis näeb ette, et riik ja kohaliku omavalitsuse üksused arvestavad oma ülesannete täitmisel kultuuripärandi kui avaliku väärtusega ning teevad omavahel koostööd, et toetada kultuuripärandi säilimist ja kasutuses hoidmist. Seega on kohaliku omavalitsuse ülesanne teha Muinsuskaitseametiga üldplaneeringu koostamise raames koostööd, mille käigus kajastatakse üldplaneeringus kokku lepitud maakasutuse valdav otstarve ning ehitus- ja kasutuspiirangud.

Riikliku kaitse all olevaid kultuurimälestisi tuleb käsitleda üldplaneeringu seletuskirjas eraldi peatükina. Mälestised tuua välja ka põhikaardil. Analüüsida olulisemaid vaatesuundi/ sektoreid, mis samuti põhijoonisel ära markeerida.

Mälestiste nimekiri on kättesaadav Kultuurimälestiste riiklikus registris (<https://register.muinas.ee/>), millel on olemas ristkasutus Maa-ameti põhikaardiga – mälestiste ja nende kaitsevööndite täpne paiknemine on näha Maa-ameti põhikaardi kultuuriväärtuste kaardikihil. Mälestisel ja mälestise kaitsevööndis kehtivad muinsuskaitseadusest (§-d 24, 25) tulenevad kitsendused. Mälestised näitavad piirkonna ning kultuurimaastiku ajaloolist mitmekihilisust, mistõttu tuleb planeerimisel lähtuda mälestisi säästvast põhimõttest ning arvestada avalike huvidega. Mälestiste kasutuses hoidmine ja kasutuseta mälestistele uue funktsiooni leidmine peaks olema linna üldplaneeringus käsitletav teema. Korrastatud ja hoitud kultuuriväärtused loovad parema ja atraktiivsema elukeskkonna, mis aitab kaasa elukvaliteedi tõusule, loob töökohti, elavdab majandust ja kasvatab piirkonna konkurentsivõimet.

Kui üldplaneeringuga hõlmataval maa-alal asub muinsuskaitseala või selle kaitsevöönd, tuleb koostada üldplaneeringu muinsuskaitse eritingimused ja arvestada nendega üldplaneeringu koostamisel (MuKS § 61 lg 2; Planeerimisseaduse § 74 lg 6). Üldplaneeringu muinsuskaitse eritingimuste ülesanne on kindlustada, et planeeritaval maa-alal kavandatavad muudatused aitavad tagada muinsuskaitseala säilimise ja kaitsevööndiga seatud eesmärgid (MuKS § 61 lg 1). Üldplaneeringu eritingimustest on võimalik loobuda, juhul kui kavandatav tegevus ei muuda oluliselt väljakujunenud ruumilist olukorda või muinsuskaitseala säilimist ja vaadeldavust (MuKS § 61 lg 2).

Viljandi linna algatatava üldplaneeringu maa-alal asub Viljandi vanalinna muinsuskaitseala, seega on vajalik koostada muinsuskaitse eritingimused üldplaneeringule. Oleme 2021. aastal alustanud Viljandi vanalinna muinsuskaitseala kaitsekorra koostamisega, mille käigus analüüsime ja hindame Viljandi vanalinna muinsuskaitseala väärtusi ning täpsustame alal kehtivaid nõudeid ja teeme seni kehtinud nõuete osas leevendusi.

Muinsuskaitseamet kultuuripärandi valdkonna asjatundjana soovib üldplaneeringu koostamisel kaardistada ja arvestada järgmisi teemasid, mis vajavad planeeringu elluviimisega kaasneva võivate mõjude hindamist, et tagada planeeringualal säästva arengu põhimõtteid järgiv ja kultuurimaastiku ajalise mitmekihilisust säilitav elukeskkonna parendamine.

Veel avastamata arheoloogiapärandi prognoosimine.

Lisaks riigi kaitse all olevatele arheoloogiamälestistele on maastikul palju juba avastatud või eeldatavat arheoloogiapärandit, mis pole riikliku kaitse all, kuid mida tuleb samuti ruumilisel planeerimisel silmas pidada, et kultuurimaastiku ajalise mitmekihilisuse säilimine oleks tagatud ka edaspidi. Üldplaneeringu koostamise käigus tuleb teadaolevate ja võimalike arheoloogiliselt väärtuslike alade määratlemiseks analüüsida arhiivianimeid, leiuteateid ja muid ajalooallikaid (kohanimed, ajaloolised kaardid, geoloogiline andmestik jms). Analüüsi eesmärk on märgilistele muististele säilimistingimuste määratlemine ja alade piiritlemine, kus kaevetööde eel (ehitamine, kaevandamine jms) tuleb läbi viia arheoloogilised uuringud maastikul.

Arvestades asjaolu, et üldplaneeringutes pole varem arheoloogiapärandi paiknemist sellisel moel analüüsitud, siis annab Muinsuskaitseamet Viljandi linna üldplaneeringu jaoks esmase sisendi ise. Planeeringu jaoks toome informatiivsuse huvides lühidalt välja piirkonna uurimisseisu ja kirjeldame eri aegade muinasjäänuste üldilmet ning avaldumist maastikul. Samuti kirjeldame mälestiste kaitse ajalugu, millest nähtub arheoloogilise uurimise ja pärandi väärtustamise areng – aja jooksul on õpitud ära tundma erinevaid muistise liike kalmetest asulakohtadeni.

Tuginedes arheoloogiapärandi analüüsile ja lähtudes asjaolust, et arheoloogide, hobiotsijate ja koduloohuviliste inimeste tegevus toob igal aastal uut infot arheoloogiliste paikade kohta juurde, palume planeeringusse kanda järgmised nõuded:

1) KMH kohustusega tegevuste kavandamisel (ka juhul kui KMH nõudest loobutakse) tuleb alati eelnevalt Muinsuskaitseametiga kooskõlastada arheoloogilise uuringu läbiviimise vajadus (MuKSi § 31 lg 3);

2) prognoositud tõenäolistel arheoloogiapärandidrikastel aladel tuleb eelnevalt Muinsuskaitseameti seisukohta arheoloogilise uuringu läbiviimise vajaduse kohta küsida kõigil juhtudel, kus üldplaneering näeb ette detailplaneeringu koostamist.

Olemasolevad ja potentsiaalsed miljööväärtuslikud alad.

Kohalikku kultuuripärandid silmas pidades võivad miljööväärtuslikud alad olla nii tüüpilised kui ka eriilmelised ehitatud keskkonnad. Miljööväärtuslike alade määramisel soovitame analüüsida väljakujunenud asustusstruktuuri ja teedevõrku ning muid paigale omaseid väärtusi: krundi suurusi, hoonestuslaadi, hoonestuse ja muid kujundamise elemente, ehitusmaterjale, maakasutust jms. Miljööaladele seatavad kaitse- ja kasutustingimused peavad tagama uue hoonestuse ja maakasutuse sobitumise vanaga, et olemasolevad väärtused säiliks ja tõuseksid esile (PlanS § 75 lg 1, p 16).

Miljööväärtuslike alade ja väärtuslike üksikobjektide määramisel saab kasutada varasemaid uuringuid, sealhulgas Muinsuskaitseameti tellitud valdkondlikke uuringuid. Need on leitavad Muinsuskaitseameti arhiivist (Pikk 2, Tallinn), enamik neist on digitaalselt olemas ka Muinsuskaitseameti kodulehel ja registris:

1. Maaehituspärandid (<https://register.muinas.ee/public.php?menuID=rehemaja&action=list>);

2. Muistised ja pärimuspaigad (<https://register.muinas.ee/public.php?menuID=placeinfo>);

3. 20. sajandi väärtuslik arhitektuur
(<https://register.muinas.ee/public.php?menuID=architecture>);

4. Koolimajad
(https://register.muinas.ee/ftp/XX_saj._arhitektuur/alusuuringud/Maakoolimajad/Maakoolimajad%20koos.pdf);

5. Vallamajad
(https://register.muinas.ee/ftp/XX_saj._arhitektuur/alusuuringud/Vallamajad/20saj.Vallamajad.pdf);

6. Militaarpärandid (<https://register.muinas.ee/public.php?menuID=militaryheritage>);

Vajadusel viia läbi täiendavaid inventeerimisi ja/või koguda infot kohaajaloolastelt ning Viljandi maakonna muuseumist.

Ajalooliselt väärtuslikud üksikobjektid, sh vaimse kultuuripärandi objektid

Kaardistada mälestistest ja miljööväärtuslikest aladest välja jäävad ajalooliselt väärtuslikud hooned, monumendid, pühakohad, kalmistud, sillad, teed, tähised jne, analüüsida nende seisundit ning lisada säilimiseks ja traditsiooniliseks kasutuseks vajalikud tingimused (PlanS § 75 lg 1 p 16).

Kultuuriväärtust võivad kanda mitmesugused ajaloosündmustega ning kultuuritegelaste elu ja tegevusega seotud paigad, kohaliku või piirkondliku kombestikuga seotud kohad ja nähtused,

samuti kohapeal tuntud muistenditega seotud paigad, mis on sageli kohalikele inimeste eneseteadvustamise, samastumise ja rekreatsiooni kohtadeks.

Maastikupilt ja väärtuslike maastike piiride täpsustamine

Analüüsida väärtuslikke vaateid maastikus ja märkida vaated kultuurilooliselt olulistele objektidele, vaatekoridorid kanda kaartidele. Keskkonna kultuuristamisel on soovitatav väärtustada varasemate põlvkondade tööd. Ajaloolist väärtust omab maastikumuster, kus võib leida muinas-, mõisa-, talu- ja nõukogudeaegseid objekte. Väärtuslikud on maastikud, kus on kiviaiad, endiste hoonete vared, lahtised madalad kraavid, alleed, veskite paisud, teed, veskijärved jm kultuurilist eripära väljendavad objektid.

Juhendid on kättesaadavad https://www.muinsuskaitseamet.ee/sites/default/files/content-editors/Arhitektuur/uldplaneeringu_koostamise_juhend_muinsuskaitseamet_03.02.20.pdf

Nõuandeid üldplaneeringu koostamisel leiata ka [Planeerimine.ee](https://planeerimine.ee) lehelt <https://planeerimine.ee/juhendid-ja-uuringud/kultuuriparand-ja-yp/>

Vajaliku kaardimaterjali saate Muinsuskaitseameti kartograafianõunik Martti Veldilt, e-post: martti.veldi@muinsuskaitseamet.ee, tel 53331019 ühe kuu jooksul.

Täiendavate küsimuste korral palume pöörduda Muinsuskaitseameti valdkonnajuhtide ja Viljandimaa nõuniku poole. Oleme koostööle avatud ja valmis üldplaneeringu protsessis aktiivselt osalema, et linna ruumilise arengu suunamise kõige olulisem raamdokument arvestaks kultuuripärandi säilimise, kasutamise ja arendamise vajadusi ning võimalusi.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Anne Kivi

Viljandimaa nõunik

Johan Laidoneri plats 10

71020 Viljandi

Tel 5124245

E-post: anne.kivi@muinsuskaitseamet.ee